

Anmälningar till socialtjänsten om barn och unga

– en undersökning om omfattning
och regionala skillnader

Du får gärna citera Socialstyrelsens texter om du uppger källan, exempelvis i utbildningsmaterial till självkostnadspris, men du får inte använda texterna i kommersiella sammanhang. Socialstyrelsen har ensamrätt att bestämma hur detta verk får användas, enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Även bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten, och du måste ha upphovsmannens tillstånd för att använda dem.

Artikelnr 2012-3-27

Publicerad www.socialstyrelsen.se, mars 2012

Förord

Socialstyrelsen har sedan 2008 regeringens uppdrag att utveckla statistiken om den sociala barn- och ungdomsvården. I 2011 års regleringsbrev fick myndigheten i uppdrag att genomföra en undersökning om anmälningar inom barn- och ungdomsvården. Det handlar bl.a. om antalet anmälningar, orsaker till anmälan och socialtjänstens handläggning av inkomna anmälningar. I uppdraget ingick även att utreda förutsättningarna för och behovet av att införa statistik om sådana anmälningar.

I rapporten redovisas en litteraturgenomgång, resultatet av en undersökning i ett urval av kommuner och stadsdelar samt förslag till fortsatt utveckling av statistiken med betoning på anmälningar när det gäller barn- och unga. I arbetsgruppen har följande personer på Socialstyrelsen ingått. Håkan Aronsson, Cecilia Arrgård, Robert Linder, Daniel Svensson (projektledare) och Francesca Östberg. Jenny Jakobsson, Sveriges Kommuner och Landsting, har också deltagit i arbetet.

Lars-Erik Holm
Generaldirektör

Innehåll

<i>Förord</i>	3
<i>Sammanfattning</i>	7
Socialstyrelsens förslag	8
<i>Uppdraget</i>	9
<i>Socialstyrelsens statistikuppdrag på området barn- och unga</i>	10
Bakgrund	10
<i>En litteraturgenomgång</i>	11
Hur många barn far illa?	11
Anmälningssystemet	13
Anmälningarnas omfattning	14
Vilka och vad anmäls av vem?	14
Stor variation mellan kommunerna när det gäller utsortering av inkomna anmälningar	15
Samband mellan anmälan, utredning och insats	16
<i>Resultat från en enkätundersökning</i>	20
Inledning	20
Metodik	20
Stor spridning av antal anmälningar	21
Svårt att ta fram information om unika barn/unga	22
Att inleda en utredning	23
Polisen den vanligaste uppgiftslämnaren	25
Orsaker till anmälan finns oftast i barnens omgivning	26
Äldre barn anmäls oftare	27
Vanligt att förhandsbedömning tar 1–2 veckor	28
Serviceinsatser vanligare i större kommuner	29
Ekonomiskt bistånd samvarierar med anmälningarna	30
Skattning till riksnivå av antalet anmälningar, unika barn och utredningar	31
Begränsningar i statistiksystemen	31
<i>Avslutande diskussion</i>	33
<i>Förutsättningar att införa statistik över anmälningar – Socialstyrelsens förslag</i>	34

Samordning med handläggnings- och dokumentationssystemet BBIC	35
<i>Referenser</i>	36
<i>Bilaga 1. Web-enkät om anmälningar inom den sociala barn- och ungdomsvården</i>	40

Sammanfattning

I regleringsbrevet för 2008 fick Socialstyrelsen regeringens uppdrag att ta fram ett system för en utvidgad statistikinsamling avseende insatser till barn och unga inom socialtjänsten.

I två delredovisningar har Socialstyrelsen föreslagit en utvidgad statistikinsamling som innehåller två nya personnummerbaserade variabler benämnda *skäl till insats* samt *öppenvårdsinsatser*.

Att pröva frågan om att samla in uppgifter om skäl till anmälan, anmäla-rens relation till barnet och hur många anmälningar som leder till en utredning ingick i det ursprungliga uppdraget. Socialstyrelsen angav att det bl.a. utifrån integritetsskäl inte är motiverat att gå vidare med frågan om ett personnummerbaserat nationellt register med uppgifter om anmälningar till socialtjänsten. Uppgifter som inkommer till socialtjänsten i samband med en anmälan är högst osäkra och självfallet mycket känsliga. De kan innehålla substantiella felaktigheter och bör följaktligen enligt Socialstyrelsens mening inte samlas i ett nationellt register.

Socialstyrelsens uppdrag att ta fram förslag till en utvidgad insamling av statistik rörande barn och unga inom socialtjänsten kompletterades i regleringsbrevet 2011 med det nu aktuella uppdraget om anmälningar.

En enkät har skickats till ett urval kommuner. Resultatet visade på stora variationer när det gäller antal barn som anmäls till socialtjänsten. Analysen visade att de minsta kommunerna och stadsdelarna i storstäderna låg på en lägre nivå, främst när det gäller antal anmälningar och antal anmälda barn.

De som anmäler är i första hand polisen, i andra hand förskola/skola och i tredje hand hälso- och sjukvården. Cirka 5 procent avsåg anmälningar där uppgiftslämnaren var anonym.

Den andel av anmälningarna som har sitt ursprung i orsaker relaterade till barnets beteende är något lägre (42 procent) än den andel där skälen antas ligga i barnets omgivning (52 procent), medan en betydligt mindre andel gällde övriga orsaker som t.ex. ensamkommande minderåriga flyktingbarn (6 procent).

Anmälningarna avsåg fler pojkar än flickor (58 respektive 42 procent). Antalet anmälningar ökade också med barnets stigande ålder. Nära hälften gällde barn i åldrarna 13–17 år. Samtidigt var det många kommuner som inte kunde ta fram köns- eller åldersuppgifter från sina statistiksystem, utan var hänvisade till manuella sammanställningar för att få fram uppgifterna, vilket några kommuner inte ansåg sig ha resurser att göra.

En förhandsbedömning av en inkommen anmälan tar i de flesta fall 1–2 veckor. Här fanns dock en tendens till att de tar något längre tid i storstäderna. Serviceinsatser, det vill säga stödinsatser utan beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL, förekom i viss omfattning i alla kommuntyper. Medan det var en låg förekomst i de minsta kommunerna, var det relativt sett vanligare i storstäderna. Det fanns inget samband mellan graden av serviceinsatser och anmälningsnivåerna.

Ett relativt starkt samband fanns mellan nivån på kommunernas och stadsdelarnas utbetalningar av ekonomiskt bistånd å ena sidan och nivån på antalet anmälningar å den andra.

Omfattningen av antal anmälningar, antal barn/unga och antal utredningar det undersökta året 2010, kan på basis av undersökningen skattas till en årlig nivå om cirka 140 000 anmälningar, 60 000 barn och 30 000 inledda utredningar i riket.

Undersökningen visade på stora skillnader i fråga om de IT-baserade statistiksystem som används av kommunerna. Det förefaller också som om omställningstiden för dessa system kan vara lång, och förnyade inrapporteringskrav med syfte att ta fram uppgifter till nationell nivå kan ta lång tid i anspråk.

Socialstyrelsens förslag

Socialstyrelsens förslag för att följa utvecklingen avseende anmälningar som rör barn och unga kan sammanfattas enligt följande.

1. Regelverket för insamling av statistiska uppgifter, förordning (1981:1370) om skyldigheter för socialnämnderna att lämna statistiska uppgifter, behöver ändras så att kommunernas skyldighet att lämna uppgifter av det slag som beskrivs under punkt 2 fastställs.
2. Socialstyrelsen begär in aggregerade data om anmälningar i samband med den årliga insamlingen av uppgifter till den officiella statistiken om individinsatser inom socialtjänstens barn- och ungdomsvård. På sikt, när kvaliteten tillåter, kan uppgifterna ingå som en del av den officiella statistiken. Följande uppgifter inhämtas:
 - antal anmälningar
 - antal unika individer som anmäls
 - de anmälda individernas ålder och kön
 - kategorier av uppgiftslämnare
 - orsaker till anmälan
 - antal inledda utredningar.
3. Variablerna fastställs för att gälla under en längre tidperiod vilket medger jämförelser mellan åren. I en årlig rapportering redovisas uppgifterna om anmälningar samt utvecklingen över tid.
4. Med utgångspunkt i de tidsserier om utvecklingen när det gäller anmälningar kan förändringar identifieras. På så sätt kan behov av fördjupade studier identifieras. Frågeställningarna kan formuleras utifrån eventuella förändringar i statistiken.

Utvecklingen av statistik för barn och unga ska harmoniera med de uppgifter som registreras i BBIC, såtillvida att de uppgifter som samlas in till officiell statistik är styrande beträffande dokumentationen i BBIC.

Uppdraget

Regeringens uppdrag till Socialstyrelsen i 2011 års regleringsbrev lyder enligt följande. ”Socialstyrelsen har sedan 2008 regeringens uppdrag att utveckla statistiken inom den sociala barn- och ungdomsvården. Myndigheten har mött juridiska likväl som metodologiska svårigheter att genomföra uppdraget avseende ett insamlade av uppgifter, på personnummernivå, om anmälningar till socialtjänsten, och menar att en utvidgning av det nuvarande registret inte bör omfatta sådana uppgifter. Kunskap om anmälningar utgör en viktig grund för att bedöma om barn och unga får den hjälp de är i behov av. Socialstyrelsen får därför i uppdrag att genomföra en undersökning om anmälningar inom den sociala barn- och ungdomsvården. Det handlar bl.a. om antalet anmälningar, orsaker till anmälan och socialtjänstens handläggning av inkomna anmälningar. Uppdraget ska genomföras på ett sådant sätt att redovisningen ger en övergripande bild som bl.a. belyser eventuella regionala skillnader men också mera ingående belyser socialtjänstens handläggning av anmälningar. I uppdraget ingår att sammanställa befintlig kunskap inom området. I den mån Socialstyrelsen uppmärksammar behov av åtgärder ska detta framgå av redovisningen.

Det är av stor vikt att utvecklingen inom den sociala barn- och ungdomsvården kan följas över tid och Socialstyrelsen ska därför överväga om det finns skäl att med regelbundna intervall genomföra undersökningar om anmälningar. Socialstyrelsen ska även inom ramen för uppdraget utreda förutsättningarna för samt behovet av att införa statistik om anmälningar och ska, om det finns sådana, inkomma till Socialdepartementet med fullständigt förslag för detta. Uppdraget ska delredovisas till Socialdepartementet den 1 juni 2011 och slutredovisas den 31 mars 2012.”

Socialstyrelsens statistikuppdrag inom området barn- och unga

Bakgrund

I regleringsbrevet för 2008 fick Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett system för en utvidgad statistikinsamling avseende insatser till barn och unga inom socialtjänsten. Enligt uppdraget skulle systemet tas fram i enlighet med beskrivningen i propositionen om utvecklingen av den sociala barn- och ungdomsvården, med en testinsamling av de nya uppgifterna år 2009, en rapport om resultatet av testinsamlingen i juni 2009 och en första insamling av de nya uppgifterna år 2010.

Eftersom gällande regelverk inte medger insamling av uppgifter med det innehåll som ursprungligen efterfrågades, gjordes vissa förändringar i regleringsbrevet för 2009. Uppdraget att genomföra en testinsamling år 2009 och en första insamling av de nya uppgifterna 2010 togs därmed bort.

Socialstyrelsen har redovisat arbetet med uppdraget i två delredovisningar, en i juni 2009 [52] och en i mars 2010 [53]. Myndigheten föreslår att en utvidgad statistikinsamling ska innehålla två nya personnummerbaserade variabler benämnda *skäl till insats* samt *öppenvårdsinsatser*, samt lämnar förslag till indelningar av dessa två variabler i underkategorier.

Socialstyrelsen har även redovisat sin uppfattning om att det bl.a. utifrån integritetsskäl inte är motiverat att gå vidare med frågan om ett personnummerbaserat nationellt register med uppgifter om anmälningar till socialtjänsten [54]. Uppgifter som inkommer till socialtjänsten i samband med en anmälan är högst osäkra och självfallet mycket känsliga. De kan innehålla substantiella felaktigheter och bör följaktligen enligt Socialstyrelsens mening inte samlas i ett personnummerbaserat nationellt register.

Socialstyrelsen har remitterat förslaget om en utvidgad insamling av föreslagna variabler till Sveriges Kommuner och Landsting, Statistiska centralbyrån och Datainspektionen.

I november 2011 lämnade myndigheten en hemställan om förordningsändringar [54] till Socialdepartementet. Ändringarna är nödvändiga för att Socialstyrelsen ska kunna fullfölja uppdraget och utvidga statistiken i enlighet med lämnade förslag. I samband med hemställan redovisades de inkomna remissvaren samt bakgrunden till förslagen.

Socialstyrelsens uppdrag att ta fram förslag till en utvidgad insamling av statistik för barn och unga inom socialtjänsten kompletterades i regleringsbrevet 2011 med det nu aktuella uppdraget om uppgifter om anmälningar.

En litteraturgenomgång

Hur många barn far illa?

Det är svårt att uttala sig om hur många barn som far illa då definitionen av ”att fara illa” inte är entydig. Begreppet ”barn som far illa” används framför allt juridiskt och avser barn som utsätts för brister i omsorgen av sina föräldrar och barn och ungdomar som skadar sig själva genom destruktiva beteenden. Inom forskningen på området är det inte alltid samma grupper som studeras varför jämförelser kan vara svåra att göra. Den kommunala statistiken är inte jämförbar, delvis beroende på definitionsproblem, variationer mellan kommuners statistiksystem, vad som statistikförs samt skilda anmälningsrutiner hos anmälningspliktiga professioner. Det innebär att i samtliga refererade studier, som bygger på aggregerade data och anmälningsstatistik, finns brister som gör resultaten svåra att jämföra.

Anmälningar om barn eller unga som far illa speglar inte bara det som barnen utsätts för utan är också ett uttryck för anmälningsbenägenheten i samhället. Med anmälningsbenägenhet avses anmälarens toleransnivå för risker som barn utsätts för, vilken skiftar över tid. Det finns således inget direkt samband mellan antal anmälningar och de faktiska förhållanden som barn lever under.

I en svensk forskningsöversikt av utsatta pojkar och flickor beräknades det i Sverige finnas en mindre grupp barn, 1–2 procent, som har utstått upprepade fysiska övergrepp och misshandel med tillhyggen. Fysiska övergrepp är en del av en större problematik av utsatthet bland barn och unga och ungefär vart tionde barn i Sverige har beräknats vara i riskzonen med fara för sin fortsatta utveckling. Hos 2–5 procent av dem finner man riktigt allvarliga problem [1]. I en studie beräknades andelen barn som utsatts för fysiskt våld vara 15 procent [2]. Denna siffra baserades på statistik av brottsanmälda barn i Linköping och en tvärsnittsstudie bland högstadie- och gymnasieungdomar i Södermanlands län.

Avseende sexuella övergrepp är mörkertalet stort och många övergrepp blir aldrig kända för omvärlden [3]. I undersökningar bland tjugoåringar som har besvarat frågor om de varit utsatta för sexuella övergrepp har knappt hälften av dem som uppgett att de varit utsatta berättat om övergreppen. I nationella elevenkäter åren 2000 och 2006 ställda till ungdomar mellan 15 och 16 år, uppgav nästan vart tionde barn att de hade bevittnat våld. Attityder till fysisk bestraffning av barn visar på en markant nedgång från 1960-talet och framåt. Förekomsten av kroppslig bestraffning har emellertid inte fortsatt att minska sedan 2000 [4]. Samtidigt visar sjukvårdsdata en fortsatt oförändrad nivå under 2000-talet när det gäller det grovre våldet [8].

En stor del av barns och ungas beteendeproblem utgörs av kriminalitet, aggressivitet, missbruk eller annat självdestruktivt beteende. Detta är problematik som utifrån ett psykiatriskt perspektiv kategoriseras som barn med normbrytande beteende, eller som barn med uppförandestörningar [5]. En-

ligt författarna finns det inga entydiga och klara svar på hur många barn det rör sig om eftersom bedömningen beror på vilka mått som används och hur många och hur utpräglade normbrytande beteenden som krävs för att räknas in i definitionen [5]. Det finns inte någon storskalig populationsstudie som har undersökt förekomsten av normbrytande beteende eller uppförandestörningar bland svenska barn. I utländska studier varierar förekomsten mellan en till tio procent av populationen och det är tre till fyra gånger vanligare med normbrytande beteende bland pojkar jämfört med flickor.

Enligt barn- och ungdomspsykiatriens (BUP) kliniska riktlinjer för handläggning av barn med antisocialt eller aggressivt utagerande är trotsighet, olydighet och aggressivitet några av de allra vanligaste sökorsakerna till BUP i åldersgruppen t.o.m. 12 år. Pojkar är överrepresenterade i gruppen men flickornas andel tenderar att öka [6]. I en uppföljningsstudie av placerade barn på Statens institutionsstyrelsens särskilda ungdomshem var pojkar placerade i mycket större omfattning på grund av brottsrelaterad problematik jämfört med flickor, medan psykisk ohälsa var vanligare som orsak till placering bland flickorna. Ju äldre ungdomarna var vid tiden för placeringen, desto mer dominerade missbruk bland placeringsorsakerna. Detta gällde särskilt för flickorna [7].

I brottsstatistiken har en ökning skett när det gäller polisanmälningar om barnmisshandel avseende barn 0-6 år, med en särskilt kraftig ökning under perioden 2005–2009. Ökningen kommer från samtliga kategorier av anmälare, men det är framför allt tre viktiga grupper; föräldrar, personal på förskola och skola samt socialtjänsten som står för den allra största ökningen. Anmälningar från sjukvården svarar för en mycket liten andel av de anmälda brotten. De flesta anmälningar som initierats av förskola/skola och sjukvården har kommit till polisens kännedom indirekt. Det är anmälningspliktig personal som har anmält till socialtjänsten som sedan anmält vidare till polisen. Under 2000-talet har polisanmälningarna från socialtjänsten ökat markant. Samtidigt visar Brottsförebyggande rådet (BRÅ) att andelen misshandelsanmälningar som beskriver någon form av fysisk skada hos offret har minskat jämfört med 1990-talet. För samtliga anmälargrupper förutom läkarna, krävs mindre våld jämfört med tidigare för att en polisanmälan ska bedömas som befogad. Förändringen är särskilt tydlig bland de fall som anmäls av förskola/skola, där andelen anmälningar som beskriver någon form av fysisk skada har minskat [8]. Enligt samma rapport har stora satsningar skett sedan 2001 då Kommittén mot barnmisshandel rapporterade att barnomsorgen och skolan sällan rapporterade sina misstankar om barn som riskerar att fara illa till socialtjänsten. Rutinerna har förbättrats kring anmälningsplikten. Trots att det inte finns någon nationell statistik om antalet anmälningar till socialtjänsten, så pekar BRÅ på att det finns mycket som talar för att satsningen kring anmälningsplikten har gett utslag och att anmälningarna till socialtjänsten har ökat. Ett ökat samarbete mellan polisen och socialtjänsten har skett. Ett sådant exempel är de s.k. barnhusen i Sverige, där olika professionella samordnar utredning och insatser när barn misstänks vara utsatta för brott. Enligt BRÅ kan huvudparten av den ökning som skett av den polisanmälda barnmisshandeln inom familjen under 2000-talet förstås som ett resultat av dessa förändrade förhållanden. Till detta ska läggas att anmälningsplikten avseende anmälningar till socialtjänsten om barn som

far illa successivt har utvidgats till fler yrkesgrupper. Dessutom betecknas i dag fler situationer som barn utsätts för som brott (5 kap. 11 § SoL).

Ovanstående genomgång visar att en stor del av den ökning som skett avseende polisanmäld barnmisshandel hänger samman med en successivt ökad anmälningsbenägenhet, som i sin tur kan förklaras av en minskad tolerans i fråga om misstänkt våld mot barn.

De vanligaste brotten bland ungdomar är lindriga stöldbrott och skadegörelse. Ser man till utvecklingen av ungdomars brottslighet och olika brotts typer har det under de senaste tio åren skett en klar minskning av antalet unga som misstänks för tillgreppsbrott, detta är mest påtagligt när det gäller biltillgrepp och inbrott. Dock ökar snatterier och personrån, som också ingår i kategorin tillgreppsbrott. Antalet som misstänks för skadegörelse- och trafikbrott är mer oförändrat. Antalet unga misstänkta för brott mot person – där misshandel dominerar – och narkotikabrott ökar däremot tydligt. De dödliga våldsbrotten har sedan början av 1980-talet varken blivit fler eller färre. När det gäller narkotikabrott har lagstiftningen ändrats på ett avgörande sätt under perioden, vilket innebär avsevärt större möjligheter för polis och åklagare att binda såväl vuxna som ungdomar till lindrigare narkotikabrott [9]. Man kan därför med fog hävda att såväl förändringar i samhällsklimat som lagstiftningen med största sannolikhet påverkar anmälningstalet.

Anmälningssystemet

Barnavårdssystemen brukar i internationella studier beskrivas antingen som familjestödsinriktade eller skyddsriktade, där systemet i Sverige räknas som familjestödsinriktat [10, 11]. I det svenska systemet betonas terapeutiska interventioner bestående av preventiva och frivilliga insatser till socialt utsatta familjer utifrån deras särskilda behov och utifrån en helhetssyn [12]. Policyn att stödja familjen och föräldra- barnrelationen innebär en låg tröskel till den sociala barnvården. En utredning kan inledas utifrån såväl stöd- som skyddsbehov hos barnet och aktualiseras dels utifrån anmälningar från en orolig omgivning, dels genom ansökningar från föräldrar eller den unge själv. De svenska kriterierna för anmälan och utredning är relativt oprecisa, vida och motstridiga [13, 14]. Det finns en bristande överensstämmelse mellan lagen och anmälningskyldigheten som handlar om att anmälan ska göras om man får kännedom ”*om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd*” (SoL kap. 14 § 1) Formuleringen *skydd* antyder att det enbart är mycket allvarliga förhållanden som ska anmälas. Av förarbetet till lagstiftningen (prop. 1989/90:28) framgår dock att även behov av stöd och hjälp ska anmälas. Dessutom innebär utredningsskyldigheten att såväl skydds- som stödbehov ska klarläggas [13, 14].

Trots sin familjestödsinriktning har det svenska systemet också kontrollerande inslag och någon knivskarp gräns mellan systemen kan inte dras. Utredningsskyldigheten (11 kap. §§ 1 och 2 SoL) innebär att eventuella behov av såväl stöd som skydd av barn ska utredas oavsett föräldrars samtycke om misstankar finns att barnet far illa. Dessutom kan tvångslagstiftningen på området, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård och unga (LVU), träda i kraft om behov av vård för barnet bedöms nödvändigt och samtycke inte uppnås med vårdnadshavaren eller den unge. Professionella

som möter barn och föräldrar i sin verksamhet har en skyldighet att anmäla till socialtjänsten om de misstänker att barn far illa (SoL kap. 14 § 1).

De skyddsorienterade systemen har till syfte att få fram om en skada har uppstått på grund av misshandel eller vanvård. Interventionerna är inriktade mot legala krav och att bedöma risker, samla in bevis och göra prognoser utifrån barnets situation [11, 12, 15-17].

I Sverige har barnavårdssystemet och socialnämnden ansvar att behandla anmälningar om barn och ungdomar upp till och med 17 år. Till skillnad från de flesta andra länder i västvärlden har socialtjänsten ett ansvar att erbjuda stöd och insatser och i de allvarligaste fallen ingripa med tvång när barn begår brott. Det innebär att barns brott och övriga beteendeproblem betraktas som sociala problem och ska företrädesvis behandlas inom socialtjänsten och inte inom rättsväsendet. I många andra västländer behandlas ungdomar med beteendeproblem inom rättsväsendet eller psykiatrin. Under senare år har det i Sverige dock skett en viss förskjutning från en behandlingsideologi till ett ökat strafftänkande i samhället som helhet med förändringar i regelverk och praxis [18, 19].

Anmälningarnas omfattning

Forskningen på området är sparsam. I en studie av 100 mellanstora kommuner, skattas andelen barn som på grund av anmälan eller ansökan kommit i kontakt med socialtjänsten under ett år, till två procent för barn 0 – 12 år och till sex procent för ungdomar 13 – 18 år. En bidragande orsak till det betydligt större antalet anmälda ungdomar anges vara att polisanmälningar rutinmässigt förs över till socialtjänsten när en ungdom är misstänkt för ett brott. Andelen ungdomar i kommunerna som blir anmälda varierar mellan 1,5 och 15 procent [56]. I jämförelse med andra länder ligger anmälningsfrekvensen i Sverige i ett mellanskikt. Kombinationen av obligatorisk anmälningskyldighet för professionella, vida kriterier för anmälan och att barns brott också blir en anmälan till socialtjänsten kan tänkas ge ett stort inflöde av anmälningar [15].

Vilka och vad anmäls av vem?

Svenska studier visar att en liten andel av barnavårdsanmälningarna rör misstankar om att barn misshandlas eller försummas till skillnad från länder som har ett mer barnskyddsorienterat system. Det kan bero på att anmälningsorsakerna i Sverige är vagare definierade än i andra länder [15]. Den kunskap vi har om vilken typ av problem som anmäls kommer framför allt från mindre studier om lokala förhållanden.

I en telefonintervjustudie med ett antal socialsekreterare i tio kommuner framkom att de vanligaste problemen var ungas kriminalitet och missbruk samt konflikter i familjen och föräldrars missbruk [20]. Fysiska eller sexuella övergrepp var de problem som angavs i minst utsträckning. I en akt- och registerstudie av en kohort av Stockholmsbarn följdes ett representativt urval födda mellan 1968 och 1975 fram till och med 25 års ålder med avseende på antal, problematik samt beslut om insatser. De vanligaste typerna av registrerade problem var föräldrars vanvård, konflikter mellan föräldrar,

föräldrars missbruk och psykiska ohälsa. Otillräcklig ekonomi och social isolering var också vanligt. Mindre vanliga problem var barnmisshandel och sexuella övergrepp [21]. I en studie av samtliga anmälningar under ett år i Linköping var det vanligaste problemet ungas kriminalitet, medan misstankar om misshandel och övergrepp var en mindre vanlig anmälningsorsak [22]. Liknande resultat visade en individbaserad studie där samtliga anmälningar och ansökningar under en tvåmånaders period vid två socialkontor följdes. Problematik som misshandel och sexuella övergrepp anmäldes i lägst grad och konflikter i familjen samt ungas kriminalitet anmäldes i högst grad [13]. I en studie av anmälningar och utredningar i nio kommuner i Gävleborgs län under 2008 och 2009 var anmälningar om ungas kriminalitet mindre vanligt, varav snatteri och mindre allvarliga förseelser var i majoritet [27]. Anmälningar som rörde misstanke om övergrepp mot barn var heller inte så vanliga.

I en bredare studie, grundad på skattningar av anmälningar och ansökningar i 100 kommuner, utgjorde majoriteten av anmälningarna ungdomar och den vanligaste anmälningsorsaken för ungdomar var kriminalitet och för yngre barn brister i omsorgen, som inte kunde hänföras till fysisk misshandel, regelrätt vanvård eller sexuella övergrepp. Majoriteten av anmälningarna görs av professionella som omfattas av anmälningsplikt [15].

Detta har bekräftats i lokala studier som visar att de flesta anmälningarna kommer från polisen och skolan, men ytterst få anmälningar kommer från BVC, BUP, förskola och vuxenpsykiatri [13, 22, 25, 26].

Stor variation mellan kommunerna när det gäller utsortering av inkomna anmälningar

Enligt Wiklund [15] sorterades 36 procent av de inkomna anmälningarna ut innan utredning, med en variation mellan kommunerna som låg mellan 0 – 83 procent. I en totalstudie av barn i Linköpings kommun anmälda under ett år, sorterades knappt hälften av anmälningarna ut innan utredning och för ungefär en sjättedel av de anmälda barnen beslutades om insatser [22]. Sannolikheten för att en anmälan ska leda till en insats är därmed låg. I en annan studie av ett senare datum sorterades två tredjedelar av anmälningarna ut i en förhandsbedömning och en femtedel ledde till beslut om insats. Arbetet handlade till stor del om att föra över ärendet på andra aktörer, inte minst till skolan [13].

Flera svenska utredningar har visat på en trend med ökande antal anmälningar och en minskad benägenhet att inleda en utredning. Resultaten uppvisar stora variationer kommuner och stadsdelar emellan [23, 24]. Statistik från början av 2000-talet avseende Stockholms stadsdelar visade att cirka en tredjedel av anmälningarna sorterades ut innan utredning och hälften eller färre av utredningarna ledde till en insats [25]. I en studie byggd på statistik från totalt 30 kommuner i Skåne och stadsdelar i Malmö av antalet anmälningar och inledda utredningar, visade att mellan 15 och 71 procent av anmälningarna ledde till en utredning beroende på i vilken kommun och stadsdel som förhandsbedömningen gjordes [26]. En studie rörande förhållandena i Gävleborg visade att utredning inleddes i 60 procent av fallen. Det var stora skillnader mellan kommunerna och över tid [27]. Sammanfattningsvis

tyder dessa studier på att socialkontoret dit en anmälan görs blir avgörande för om en utredning inleds eller ej [13, 28].

Samband mellan anmälan, utredning och insats

I det följande refereras till forskning som kopplar anmälningar till strukturella faktorer samt faktorer som kan kopplas till klient, organisation och socialarbetaren.

Internationell forskning på området visar på tydliga samband mellan strukturella villkor, andelen anmälningar och insatser där fattigdom, bristfälliga sociala resurser och avsaknaden av stödjande nätverk kan påverka familjer med konsekvenser för barnen som medför barnavårdsproblem.

Befolkningssammansättningen i kommuner och stadsdelar förefaller vara en viktig orsak till att andelen anmälda barn och unga samt beslut om insatser är hög [29, 30]. Wiklunds studie [15] visade att andelen ensamstående mödrar i en kommun samvarierade med anmälningsfrekvenserna, men förklaringsvärdet är relativt lågt. Även andra förklaringar behöver därför sökas för varför barn och ungdomar anmäls till socialtjänsten. Samma studie visade att en hög andel ensamstående mödrar och en hög andel utomnordiska invandrare ökade förklaringsvärdet för placeringar av ungdomar. Andra faktorer exempelvis sådana som kan kopplas till fattigdom och befolkningstäthet har visat positiva samband med insatsen kontaktperson/kontaktfamilj för yngre barn. Men för barn av utländsk härkomst, som tenderar att vara överrepresenterade bland dem som får insatser över huvud taget, visas inget samband för just den insatsen [15]. I detta sammanhang är det viktigt att understryka att aggregerade analyser inte kan säga något om förhållanden på individnivå, det vill säga i de kommuner där det är en hög andel invandrare och där placeringstalen är höga, är det inte säkert att det är de barnen som blir placerade. I en studie framkom att i kommuner med en hög andel ensamstående föräldrar, en hög grad av ohälsa och höga kostnader för ekonomiskt bistånd fanns en koppling till ett högt antal vårdtydgn på institutioner och fosterhem för barn och ungdomar [31].

I Skånestudien [26] var antalet anmälningar fler i de stadsdelar i Malmö där det bodde många familjer med mycket låga inkomster och där barnfattigdomen låg betydligt över riksgenomsnittet. Författaren pekar på att det finns en risk att trösklar höjs eller sänks beroende på hur många familjer med allvarliga problem som bor i ett upptagningsområde. I Gävleborgsstudien [27] prövades faktorer som utbildningsnivå, andelen ensamstående föräldrar och andelen ensamstående föräldrar med låga inkomster samt andelen barn i ekonomiskt svaga hushåll. Några säkra slutsatser om strukturella faktorerers betydelse för andelen anmälda barn till socialtjänsten kunde dock inte dras.

Få svenska studier är gjorda av socialarbetarnas bedömningar av anmälda barns problematik. Internationella studier visar att misshandels- och övergreppsproblematik ökar sannolikheten för inledning av utredning [32-36]. I en svensk studie av socialarbetares bedömningar framkommer att tydliga tecken på misshandel eller övergrepp ökar sannolikheten för utredning jämfört med annan problematik [13]. Faktorer som ökar sannolikheten för barn att bli föremål för utredning är:

- misshandels- och övergreppsproblematik
- om barnet har synliga skador och det finns konkreta bevis och ett erkännande från vårdnadshavaren
- om barnet har föräldrar som avviker kraftigt i sitt föräldrabeteende
- om barnet utretts tidigare
- om barnet bedöms vara sårbart (till exempel om förövaren finns i hemmet eller om barnets ålder är låg)
- om barnet har föräldrar som inte visar någon vilja till förändring
- om familjen har låg socioekonomisk status och tillhör en etnisk minoritet
- om andelen barn i området är jämförelsevis låg.

Faktorer som barnets låga ålder och om det utretts tidigare visar sig i den anglosaxiska forskningen i högre grad leda till utredning. Det överensstämmer dock inte med resultatet i svenska studier. Här verkar snarare barnets kön spela roll för inledning av utredning, med större sannolikhet för flickor att utredas jämfört med pojkar. Resultaten tyder på att föreställningar om kön kan påverka i vilken grad utredning inleds [13].

I amerikanska studier visar föräldrars bristande samarbetsvilja på en större sannolikhet för utredning [35]. I en svensk studie kunde föräldrars påstådda samarbetsvilja vara ett argument såväl för in- som utsortering [13].

Flera studier pekar på att socialarbetare tenderar att undvika svåra beslut som går emot föräldrars och ungdomars uttalade vilja och arbetet bedrivs huvudsakligen utifrån en ”frivilligideologi”, med bedömningar som kan betecknas som ”överoptimistiska” [13, 37].

Ytterligare internationell forskning pekar på att sammansatt problematik hos barnet är en viktig faktor för beslut om insats [38]. Det bekräftas i svenska studier [13, 28, 39]. Studier om sambandet mellan andelen barn i en kommun och andelen anmälningar och utredningar saknas. Inte heller finns det svenska studier om sambandet mellan socioekonomisk status, utländsk bakgrund med andelen anmälningar och utredningar.

Följande faktorer kopplade till organisation och socialarbetaren ökade sannolikheten för utredning:

- om barnet aktualiseras genom en anmälan från en anmälningspliktig professionell, exempelvis skolan
- om problemen finns tydligt angivna och beskrivna i lagen
- jämförelsevis låg grad av arbetsbelastning i den utredande organisationen.

Studier som berör anmälningar, förhandsbedömningar och utredningar visar att anmälningskällan påverkar bedömningarna [13, 15]. Trots att andelen anmälningar från privatpersoner i vissa kommuner är hög, är sannolikheten lägre att utredning inleds [13]. Uppfattning om resurser, arbetsledarens och organisationens syn på när ett barn far illa, och kommunens rutiner och traditioner kring förhandsbedömningar tycks påverka bedömningarna [15, 26, 34, 35].

I en Skånestudie [26] görs en koppling mellan en låg andel inledda utredningar och en relativt hög andel ärenden per tjänsteman. Tidigt formulerade bedömningar om vilken typ av insats familjen behöver har visat på samband med de beslut om insatser som sedan fattas [20]. Detta bekräftades dock inte i en senare studie, där det tvärtom visade sig att socialsekreterarnas bedömningar tidigt i processen till stor del inte fick genomslag i slutbedömningen [13].

Det finns ingen omfattande studie som kan visa på någon koppling till specialiseringen av en organisation och andelen insatser [15]. Däremot tycks personaltäthet ha ett positivt samband med beslut om insatsen kontaktperson/kontaktfamilj, vilket förklaras med en mer allmän generös inställning i dessa kommuner [15]. Ytterligare en förklaring som ges är att rekryteringsätten kan skilja sig åt mellan mindre och större kommuner, med bättre möjligheter hos den större kommunen att bygga upp och förmedla insatsen [41]. Något positivt samband mellan personaltäthet och placeringar visade sig inte, vilket förklaras av att problembilder som motiverar placeringar är mer tvingande till sin karaktär i den bemärkelsen att problematiken är mer uttalad och att utrymmet för att påverka behovsbedömningen är mer begränsat. Det gäller särskilt de fall där domstolen överlämnar ungdomar som begått brott till vård inom socialtjänsten [15].

Några studier pekar på att satsningar på kompetenshöjande åtgärder och utbildningar tycks ha betydelse för hur professionella bedömningar görs [28, 42, 43].

Om samverkan mellan myndigheter spelar roll för anmälningsbenägenheten har undersökts i studier med olika resultat. I en studie [15] framkom att frekvent och institutionaliserad samverkan är förenad med lägre anmälningsfrekvens, vilket antas bero på att anmälningar som inte bedöms tillräckligt motiverade aldrig görs. Motsatt resultat ges i en nationell studie av barnsjuksköterskors benägenhet att anmäla, som visade att anmälningarna till socialtjänsten ökade om det förekom samverkan. Detta förklaras med att tillit och upparbetade kanaler bidrar till att en anmälan görs [43].

Sammanfattningsvis saknas det stabil statistik på anmälningsdata som möjliggör jämförelser över tid, vilket kan vara ett skäl till att få forskare i Sverige studerat området. Den genomgångna forskningen visar att anmälningarna i Sverige ligger internationellt på en mellannivå med låg grad av allvarlig problematik, som barnmisshandel och regelrätt vanvård, jämfört med de barnskyddsorienterade systemen som förekommer i andra länder. Mellan en fjärdedel och en tredjedel av anmälningarna sorteras ut innan utredning och hälften, eller färre av utredningarna leder till en insats - dock med mycket stora kommunala variationer. Det är resultat som pekar i samma riktning som den mer omfattande anglosaxiska forskningen. Det som markant skiljer svensk social barnvård från flera andra länder är att en majoritet av anmälningarna rör brottsanmälda ungdomar.

Det är framför allt anmälningspliktiga professionella som anmäler och dessa anmälningar har störst sannolikhet att leda vidare till utredning. Anmälningar till polisen om brott mot barn och av brott begångna av unga har ökat under senare år främst från förskola, skola och socialtjänst. En del av ökningen kan härledas till en ökad anmälningsbenägenhet, beroende på ökad känslighet för vad som riskerar barns utveckling. Anmälningar till po-

lisen om misstänkt brottslighet hamnar med automatik på socialtjänstens bord, då polisen inte gör någon egen bedömning av barnets sociala situation, till skillnad från andra anmälningspliktiga professionella.

Det finns tendenser till en koppling mellan strukturella förhållanden och förekomsten av barnavårdsproblem, men dessa verkar spela mindre roll för anmälningarna jämfört med beslut om insatser, där tydligare samband har påvisats. Faktorer som graden av specialisering av socialtjänstens arbete tycks inte heller spela den roll man tidigare trott. Huruvida samverkan ökar eller minskar anmälningsbenägenheten behöver undersökas vidare, då forskningen pekar åt olika håll. Hög personaltäthet i en kommun visar på ett positivt samband med en hög andel av insatser som innebär kontaktfamilj/kontaktperson, men inte med placeringar.

Några forskare för en diskussion om huruvida anmälningsskyldighetens nuvarande konstruktion fungerar som ett instrument för att identifiera och skydda barn. Det kan finnas en risk för att allvarliga anmälningar om barns behov av skydd försvinner i den mängd av polisanmälningar som kommer in till socialtjänsten [44]. En svensk studie och flera internationella visar att de anmälningar som beskriver tydliga tecken på misshandel och övergrepp ökar sannolikheten för utredning jämfört med annan problematik [13, 32-36]. Resultatet från flera av de refererade studierna visar att bedömningar styrs utifrån ett snävt riskperspektiv. Forskarna pekar på att konsekvensen av allmänhetens ökade känslighet och vida kriterier för anmälan ger en ökad inströmning av anmälningar, som kan få till följd att det sociala arbetet koncentreras mot sortering av anmälningar och utredningar. Detta kan enligt forskarna leda till att systemet tvingar socialarbetare att rikta sin uppmärksamhet mot risker och barns skydd med fokus framför allt på deras mödrar i stället för att satsa på att ge insatser i form av service till familjer, på föräldrars och barns villkor [45-51].

Resultat från en enkätundersökning

Inledning

I uppdraget från regleringsbrevet 2011 ingick att genomföra en undersökning om anmälningar inom den sociala barn- och ungdomsvården, bl.a. antalet anmälningar, dess orsaker, handläggningen samt eventuella regionala skillnader. Initialt gjorde arbetsgruppen bedömningen att dessa uppgifter kunde hämtas ur det handläggnings- och dokumentationssystem som används i barn- och ungdomsärenden, BBIC¹. Systemet används i 285 av landets kommuner. Detta var också inriktningen i den delrapport som lämnades till regeringen 2011 [55].

Detta visade sig efter hand inte vara möjligt. Huvudskälet var att kommunernas systemleverantörer uppgav sig behöva en allt för lång omställningstid för att genomföra ett uttag av uppgifter om anmälningar från BBIC-systemet. Därför genomfördes istället en enkät bland ett urval av landets kommuner. Beslutet om att genomföra undersökningen som en urvalsundersökning togs i samråd med SKL mot bakgrund av uppgiftslämnarbördan och att de uppgifter som efterfrågades förmodades ställa krav på manuella insatser i många kommuner. Kommunerna delades in i fem olika grupper, beroende på hur stor befolkningen var i respektive kommun. Med kommun avses i detta fall även stadsdel i någon av de tre storstadsregionerna, då dessa befolkningsmässigt är mer jämförbara med landets övriga kommuner.

Socialstyrelsen har valt att genomföra regionala analyser på grundval av ovan nämnda kommungrupper. Befolkningsstorlek i kommuner/stadsdelar bedömdes vara viktigare, jämfört med en strikt geografisk ansats. Det faktum att undersökningen genomfördes som en urvalsundersökning gjorde att en analys på länsnivå riskerade att ge osäkra resultat. I vissa län är befolkningen koncentrerad till vissa kommuner/städer, vilket riskerar att representativiteten blir undermålig vid ett eventuellt bortfall av svar. Undersökningen avsåg kalenderåret 2010.

Metodik

Här redovisas i korthet metodiken för den webbenkät som genomfördes av SCB på Socialstyrelsens uppdrag i december 2011 och som riktades till ett slumpmässigt urval av kommuner och av stadsdelar i Göteborg, Malmö och Stockholm.

I analysen jämfördes kommuner med avseende på befolkningsstorlek, då detta ofta kan ha ett förklaringsvärde. En urvalsundersökning innebär att skattningarna behäftas med en osäkerhet som blir större ju mindre urvalet är. För att minska risken för att slumpfelet i vissa strata skulle bli alltför

¹ Barns Behov I Centrum, BBIC.

stort, drogs ett ungefärligt lika stort urval ur varje stratum. När resultat redovisas för populationen i dess helhet, har en korrigering gjorts för att urvalssannolikheten varierar mellan olika strata.

Totalt bestod urvalet av 90 kommuner och 20 stadsdelar, av vilka 60 kommuner och 15 stadsdelar besvarade enkäten.

Tabell 1. Antal kommuner och stadsdelar totalt, i urvalet och i bortfallet.

Kommunstorlek	Antal totalt i landet	Urval	Antal svarande	Ovägt bortfall i procent
<15 000	141	35	22	37
15 000-30 000	68	20	13	35
30 000-70 000	53	20	12	40
>70 000	25	15	13	13
Stadsdelarna i Göteborg, Malmö och Stockholm	34	20	15	25
Totalt	321	110	75	32

Sex kommuner/stadsdelar har av olika skäl inte lämnat uppgift om det totala antalet anmälningar och ytterligare fyra kunde inte fördela anmälningarna på vare sig ålder eller kön. Drygt en tredjedel uppgav att de av tekniska eller andra skäl inte har kunnat besvara frågorna om anmälningarnas orsaker, hur många barn anmälningarna avser, hur lång tid en genomsnittlig förhandsbedömning tar eller att uppskatta hur lång tid det skulle ta att ställa om datasystemen för statistikuttag på individnivå.

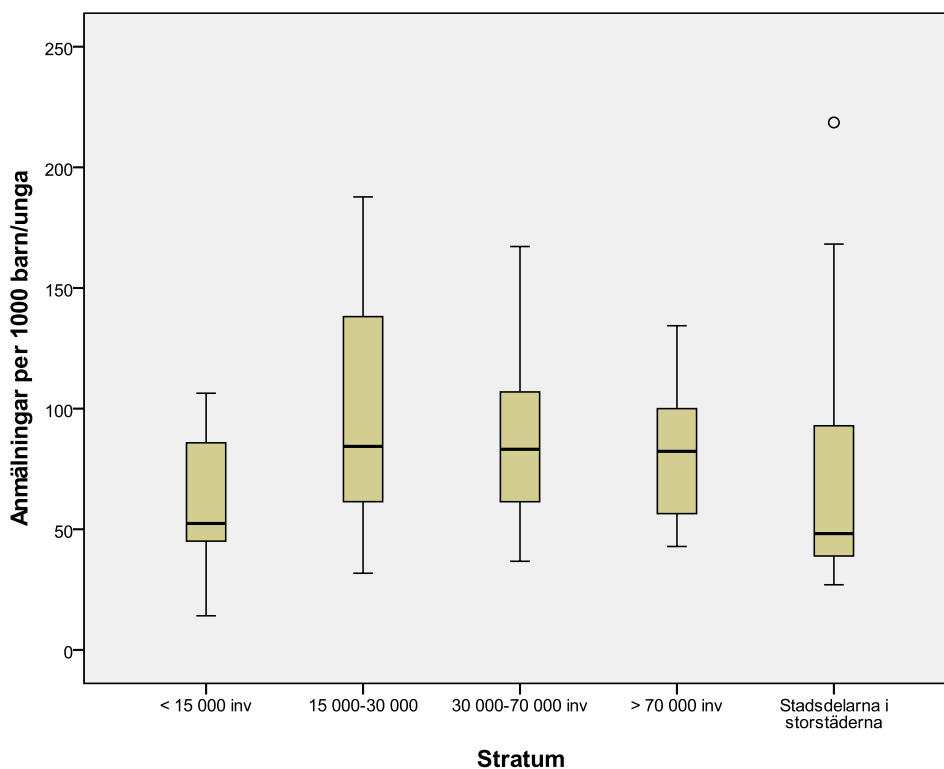
I några fall då en antalsfråga inte kunnat besvaras, har man i stället redovisat ett uppskattat värde i det efterföljande kommentarsfältet. I dessa fall har det skattade värdet använts vid databearbetningen.

Stor spridning av antal anmälningar

När det gäller antalet anmälningar var det en mycket stor spridning mellan kommuner och stadsdelar. Uttryckt som antal anmälningar per 1000 barn var den lägsta observationen 14 och den högsta 219 med ett medianvärde på 64 anmälningar. Ett fåtal kommuner/stadsdelar (fem) sa sig inte kunna få fram uppgifter om antal anmälningar. Utöver detta beskrevs även ett antal andra begränsningar i systemen, t.ex. att uppgifterna om anmälningar inte går att skilja från ansökningar, att det inte går att avgränsa åldern på barnen enligt frågorna i enkäten (0-17 år) m.m.

Antalet anmälningar visade på stora variationer, vilket illustreras i figur 1. Kommuner med lägst antal anmälningar, sett i relationen till antalet barn/unga, är de befolkningsmässigt minsta kommunerna och stadsdelarna i storstäderna. Medianvärdet var omkring 50 anmälningar per 1000 barn/unga. I övriga strata var antalet fler, med medianvärden kring 80 anmälningar per 1000 barn/unga. I kategorin ”stadsdelarna i storstäderna” fanns det ett extremt maxvärde på 219 anmälningar per 1000 barn/unga. Detta redovisas som ett avvikande värde (så kallad outlier) i låddiagrammet.

Figur 1. Antal anmälningar per 1000 barn/unga 2010, fördelat på kommuner med olika befolkningsstorlek samt stadsdelar i Göteborg, Malmö och Stockholm.²

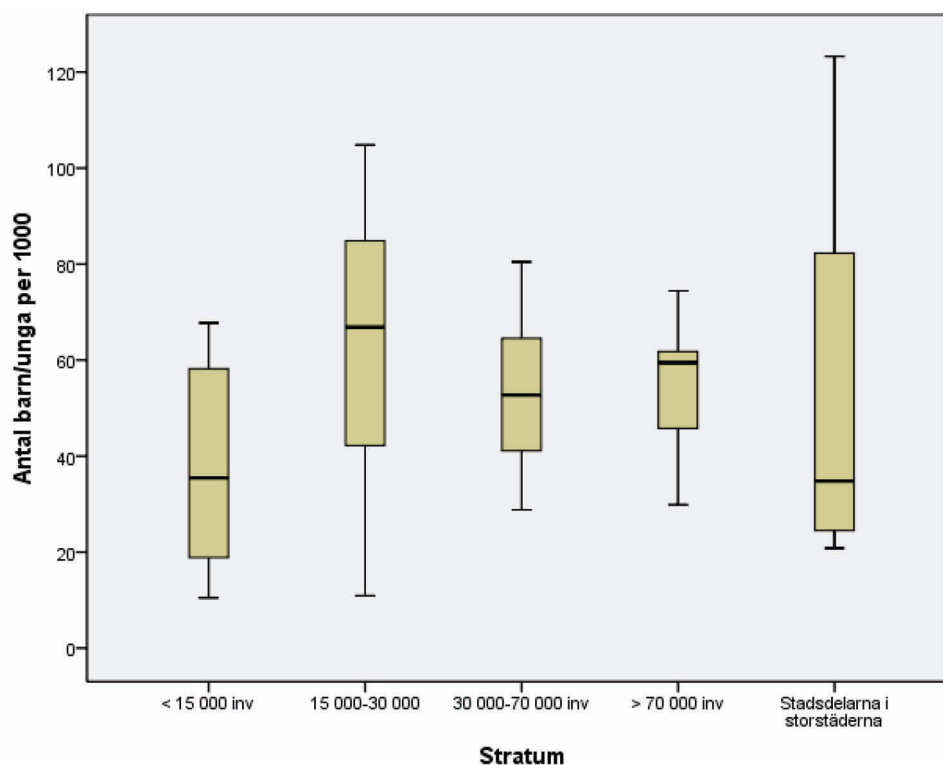
Svårt att ta fram information om unika barn/unga

När det gäller ett enskilt barn kan anmälningarna vara flera till antalet, och kan komma från flera olika uppgiftslämnare. Medianvärdet för antalet anmälningar per anmält barn och år uppgick till 1,4 men faktorn varierar från strax över 1 till 3,4. De olika kommunkategorierna skiljer sig inte avsevärt från varandra, och medianvärdet var som högst i de mellanstora kommunerna (1,7 anmälning per barn) och som lägst i storstädernas stadsdelar (1,4 anmälan per barn). Bortfallet var dessutom olika stort i de olika kategorierna, och medianvärdena baseras därför på olika antal observationer.

Ett resultat är att många kommuner/stadsdelar har svårt att få ut informationen ur sina datasystem och en vanlig kommentar var att det endast är då en utredning inletts som man dokumenterar på ett sådant sätt att denna statistik blir möjlig att ta fram. 47 av de 75 svarande kommunerna/stadsdelarna besvarade denna fråga.

² Lådidiagram tolkas på följande sätt: Det mittersta svarta horisontella strecket markerar medianvärdet och inom de beige boxarna finns 50 procent av observationerna (25 procent högre och 25 procent lägre). De smala vertikala linjerna med horisontella streck representerar min- och maxvärde. Rund prick markerar en outlier (ett värde som avviker från fördelningen, definierat som att observationen befinner sig på ett avstånd som är längre än 1,5 boxlängd över eller under den beige boxen).

Figur 2. Antal anmälda personer per 1000 barn/unga 2010, fördelat på kommuner med olika befolkningsstorlek samt stadsdelar i Göteborg, Malmö och Stockholm.

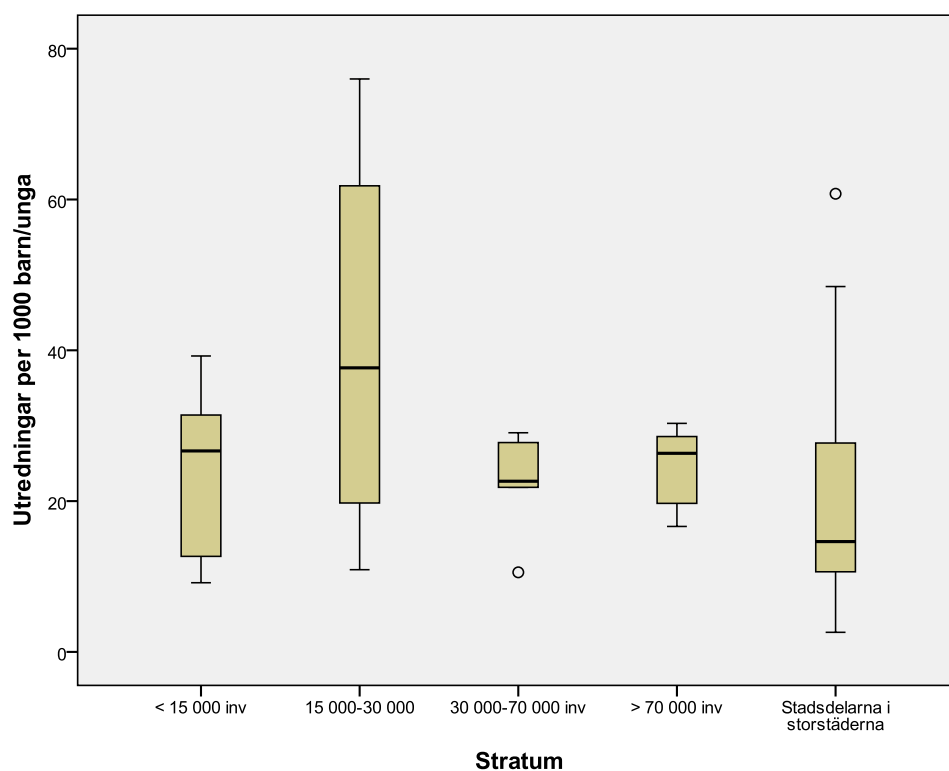
I figur 2 illustreras antal unika barn som anmäls per 1000 barn/unga. Mönstret liknar i stort det som avsåg anmälningarna, också här med stor spridning mellan olika kommuner och stadsdelar. Även om medianvärdet var lägst i storstädernas stadsdelar, så är spridningen mycket stor och i denna kategori finns samtidigt de högsta värdena.

Att inleda en utredning

Flödet från anmälan till de fall där socialtjänsten beslutar att inleda en utredning har liknats vid en tratt³. Trattens övre del motsvarar samtliga anmälningar, där flera anmälningar kan avse ett och samma barn. En bit ner i tratten finns antalet enskilda barn/unga som följaktligen är färre än anmälningarna. Ytterligare en bit ner i tratten återfinns antalet anmälningar som leder till att en utredning enligt 14 kap. 1 § i SoL inleds. I trattens mynning återfinns slutligen de fall där utredningen avslutats med beslut om bistånd (insats).

³ Jämför begreppet ”barnavårdstratten” [13].

Figur 3. Antal inledda utredningar per 1000 barn/unga 2010, fördelat på kommuner med olika befolkningsstorlek samt stadsdelar i Göteborg, Malmö och Stockholm.

Beslut om inledda utredningar per 1000 barn/unga beskrivs i figur 3. Mönstret från anmälningarna och de anmälda barnen/unga återkom. Skillnaden var att de minsta kommunernas medianvärde låg i nivå med de större, vilket inte var fallet med anmälningarna där dessa var fler i kommuner med större befolkning. En viss osäkerhet följer av ett väsentligt större bortfall bland de mellanstora kommunerna (30 000-70 000 invånare). Många respondenter uppgav att de hade svårigheter att få fram uppgifterna.

Tabell 2. Sammanfattande tabell över anmälningar, unika barn/unga och inledda utredningar per 1000 inv., fördelade på mindre och större kommuner samt stadsdelar.

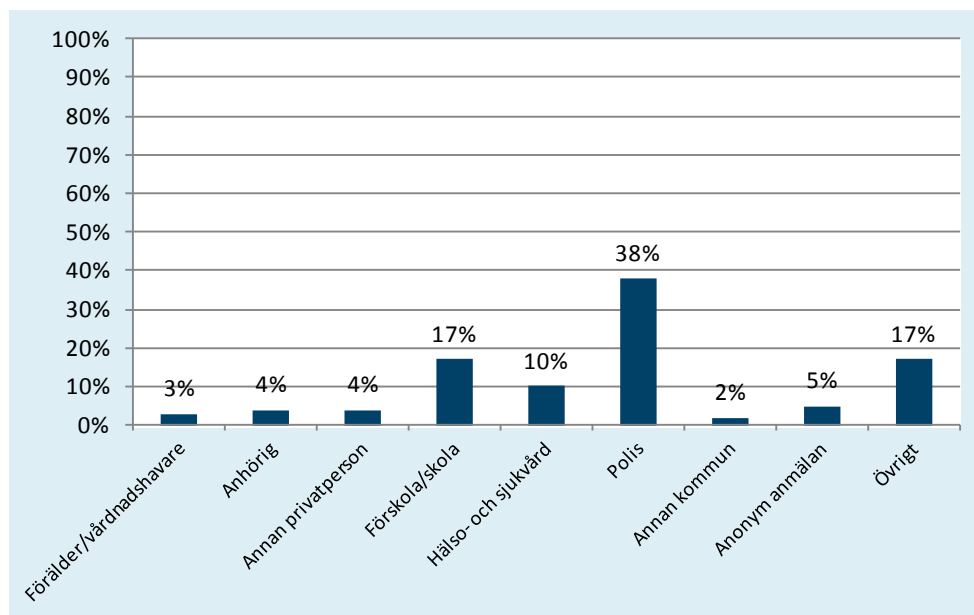
Kommunkategori	Anmälningar per 1000 barn/unga, medianvärde	Antal anmälda barn per 1000 barn/unga, medianvärde	Antal anmälningar (per 1000) som lett till utredning, medianvärde	Andel inledda utredningar i relation till antal unika anmälda barn/unga, medianvärde
< 15 000	52	35	27	70 %
15 000-30 000	84	67	38	44 %
30 000-70 000	83	53	23	36 %
> 70 000	82	59	26	50 %
Stadsdelar i storstäder	48	35	15	42 %
Totalt (viktade värden)	62	41	27	50 %

Det fanns en stor spridning mellan kommunerna/stadsdelarna i andelen inledda utredningar i förhållande till antalet anmälningar. Den högsta andelen (70 procent), fanns i de minsta kommunerna. Dessa andelstal är dock mycket osäkra på grund av stort bortfall (49 procent). Observera att dessa värden beräknats på de enskilda svar som kommunerna lämnat, och inte på de medianvärden som redovisas i tabellen.

Polisen den vanligaste uppgiftslämnaren

För att få en översiktlig bild av vilka det är som anmäler vid misstanke om att barn/unga far illa, fanns i enkäten ett antal förutbestämda kategorier. De överensstämde i stort sett med tidigare studier på området.

Figur 4. Uppgiftslämnare vid anmälan redovisat som andelar 2010.

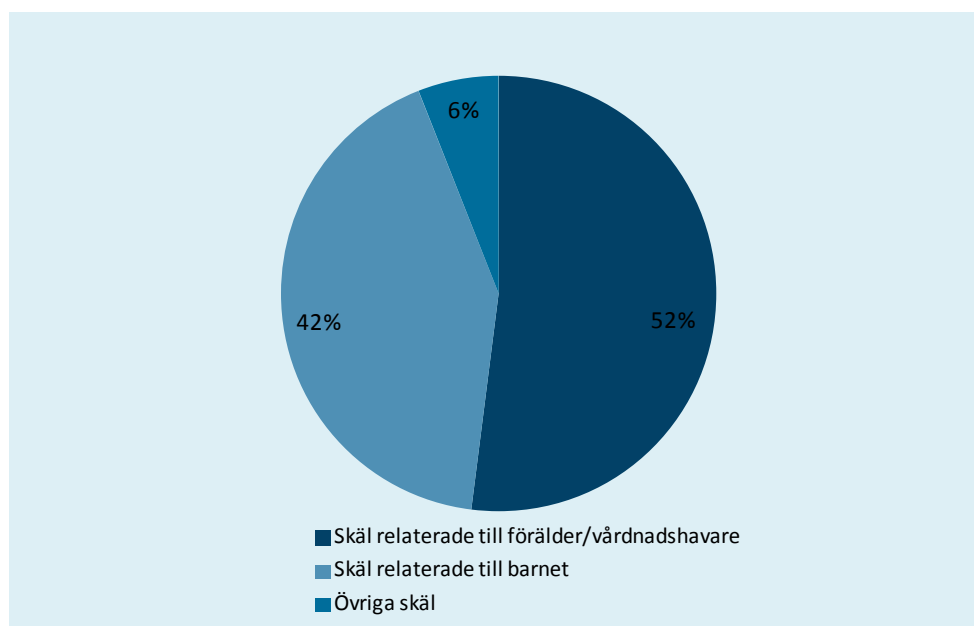

Anmälningarna gjordes, i fallande ordning, av polisen, skolan och av hälso- och sjukvården. Kategorin ”övrigt” innehåller flera olika uppgiftslämnare, bl.a. andra myndigheter (exempelvis Kronofogdemyndigheten och Migrationsverket) samt ärenden som initierats internt inom socialtjänsten, t.ex. via en socialjour. Anonyma anmälningar stod för fem procent av anmälningarna. Jämförs fördelningen som avser totalmaterialet med fördelningen i de kategorier som baseras på kommunernas befolkningsstorlek, framkommer att fördelningen ser likandan ut oavsett kommunstorlek.

Orsaker till anmälan finns oftast i barnens omgivning

En fråga i enkäten tog fasta på vilka orsaker som låg bakom en anmälan. Resultatet kan översiktligt fördelas på tre fördefinierade kategorier; skäl relaterade till förälder/vårdnadshavare, skäl relaterade till barnet/den unge och övriga skäl (för en mer detaljerad beskrivning se enkäten i bilaga 1).

Figur 5. Orsaker till anmälan fördelade på förälder/vårdnadshavare, barn och övriga 2010. Procent.

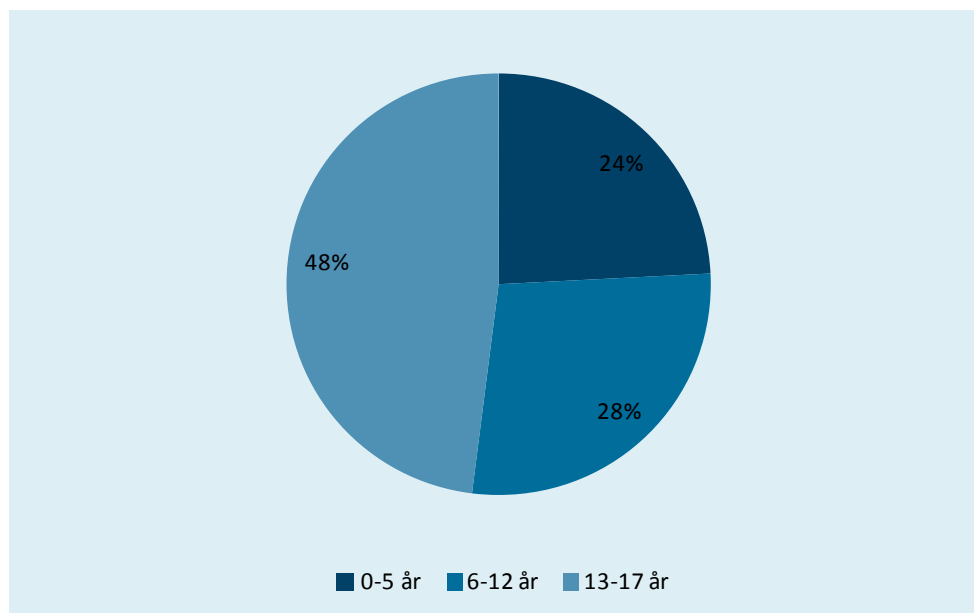
Det var vanligare att skälen kunde hänföras till föräldrarna, jämfört med till barnen själva. En mindre del av anmälningarna (6 procent) angavs ha andra orsaker. Ett exempel på andra orsaker som nämns bland svaren är ensamkommande flyktingbarn. Fördelningen kan betraktas som något osäker eftersom relativt få av de svarande kommunerna/stadsdelarna har besvarat denna fråga (45 av 75). Det framgår tydligt av de öppna svarsalternativen att respondenterna många gånger har haft problem att ta fram de efterfrågade uppgifterna ur sina datasystem. Vissa kommuner/stadsdelar anger att det skulle krävas mycket manuellt arbete för att få fram uppgifterna.

Äldre barn anmäls oftare

Fördelningen av anmälningar mellan pojkar och flickor visade på en viss övervikt för pojkar, 58 procent mot 42 procent flickor. Andelarna var tämligen lika de olika kommunkategorierna.

Två frågor tog också fasta på om det var möjligt att få fram uppgifterna. Anmärkningsvärt många kommuner/stadsdelar saknade sådana möjligheter. Knappt hälften av de 75 svarande kommunerna/stadsdelarna uppgav att de kunde ta fram uppgifter om kön eller ålder. Även här var en förklaring att informationen inte alltid finns lagrad elektroniskt och att sammanställningar måste göras manuellt. Svarsbortfallet var dock tämligen jämt fördelat över de olika kategorierna, varför en jämförelse var möjlig även om resultatet är osäkrare jämfört med om svarsfrekvensen varit högre.

Figur 6. Anmälda barn/unga i olika åldersgrupper 2010. Procent.

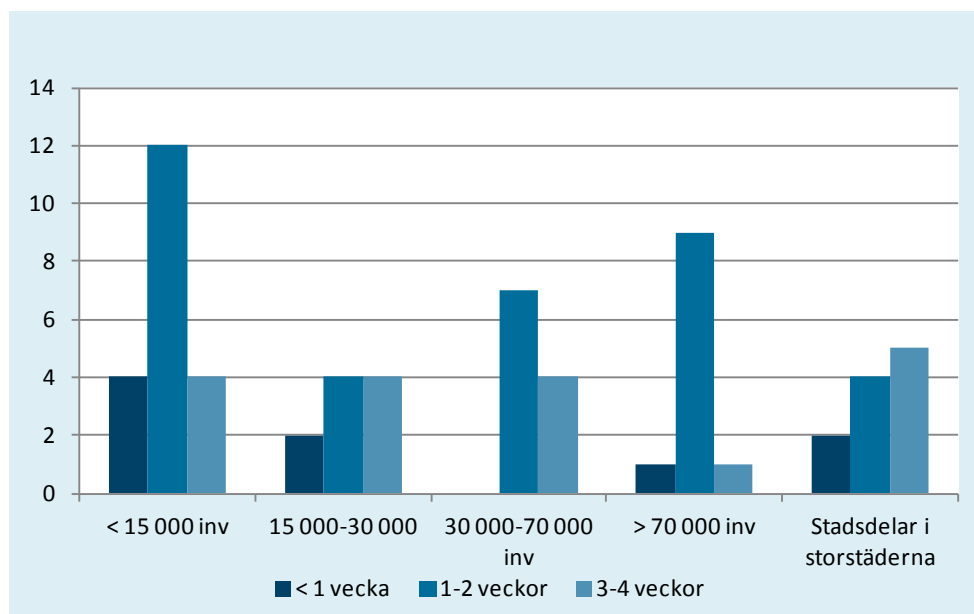

Den samlade bilden var att antalet anmälningar ökade med barnens/de ungas ålder. 24 procent gällde barn i ålderskategorin 0-5 år, 28 procent barn i åldern 6-12 år och 48 procent unga mellan 13-17 år (notera att åldersindelningen skiljde sig åt i fråga om antalet ingående årsklasser). Mönstret varierade något mellan kommuner med olika befolkningsstorlek, och i stadsdelarna i Göteborg, Malmö och Stockholm. Kategorin med 30 000-70 000 invånare avvek från mönstret, i så måtto att anmälningar som avsåg de yngsta barnen var relativt sett fler. Här bör dock påminnas om att bortfallet var påtagligt när det gällde dessa frågor, vilket medför att resultatet bör tolkas med försiktighet. Det gällde särskilt kommunkategorin 30 000-70 000 invånare.

Vanligt att förhandsbedömning tar 1–2 veckor

Syftet med en förhandsbedömning är att avgöra om utredning ska inledas. Tidsåtgången för en förhandsbedömning beror givetvis på vilken typ av ärende som är aktuellt och en undersökning av de här slaget kan endast ge en mycket översiktlig bild. I enkäten var svarsalternativen; mindre än en vecka, 1-2 veckor, 3-4 veckor, och 4 veckor eller mer.

Figur 7. Genomsnittlig tid för förhandsbedömning 2010, fördelat på kommuner med olika befolkningsstorlek och stadsdelarna i storstäderna. Antal kommuner/stadsdelar.

Av figuren framgår att typvärdet, dvs. det vanligast förekommande värdet, var 1-2 veckor för flera kommuntyper. Ingen av de svarande angav att förhandsbedömningarna i genomsnitt tar 4 veckor eller mer. Frågan gällde den genomsnittliga tiden mellan anmälan och beslut och säger därför inget om handläggningstiden för enskilda ärenden.

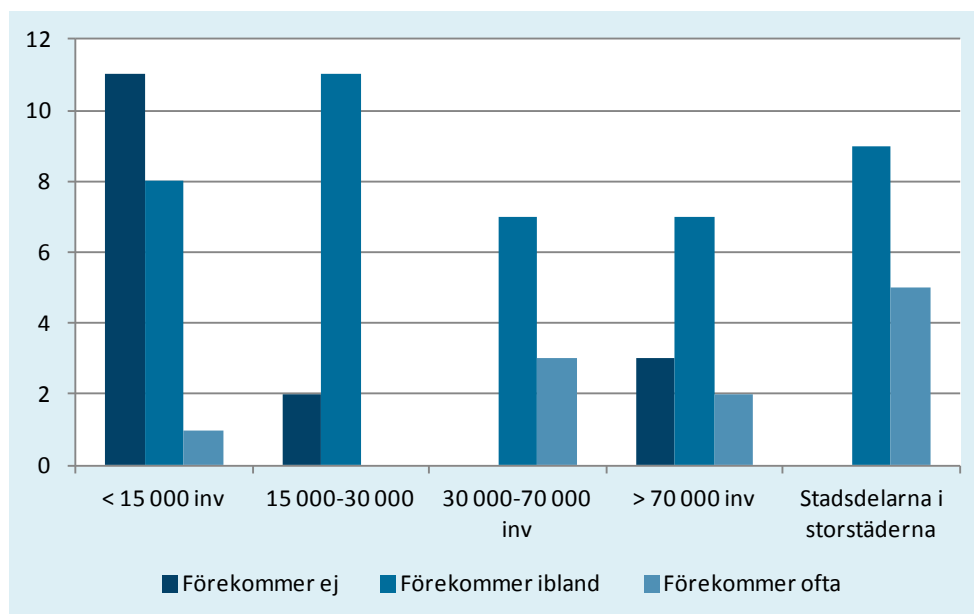
Vissa kommuner har angett att det finns lokala riktlinjer för hur lång tid det får ta att göra en bedömning. Tidsintervallet i dessa varierade mellan tio och 14 dagar. Några kommuner kunde inte ta fram uppgifterna.

Serviceinsatser vanligare i större kommuner

Serviceinsatser innebär att insatser genomförs men att det saknas formella beslut om bistånd. För att få en uppfattning om omfattningen av sådana insatser, och en eventuell samvariation med de fenomen som studerats i detta sammanhang, efterfrågades i vilken omfattning detta skedde.

Resultatet visade att sådana insatser förekom i många kommuner. 29 procent uppgav dock att de inte förekom alls eller nästan inte alls, 58 procent att insatserna förekom ibland och 12 procent att de förekom ofta. Serviceinsatser var mindre vanliga i de minsta kommunerna, tämligen vanliga i mellanstora kommuner medan de var mycket vanliga i stadsdelarna i storstadsområdena.

Figur 8. Förekomst av s.k. serviceinsatser (utan biståndsbeslut), fördelat på kommuner med olika befolkningsstorlek och stadsdelarna i storstäderna 2010. Antal kommuner och stadsdelar.

Förekomsten av serviceinsatser i kommunen/stadsdelen hade inget tydligt samband med antalet anmälningar, antal anmälda barn eller inledda utredningar per 1000 barn/unga.

Ekonomiskt bistånd samvarierar med anmälningarna

Kompletterande registerdata har använts i analysen av anmälningarna. Det är uppgifter om personer med ekonomiskt bistånd i befolkningen. Uppgifterna togs fram på kommun- och stadsdelsnivå. Det ska påminnas om att sambandet analyserats på kommunnivå. Vi kan alltså inte uttala oss om sambandet på individnivå.

Analysen visade ett relativt starkt positivt samband på kommun- stadsdelsnivå mellan ekonomiskt bistånd å ena sidan och anmälningar⁴ å den andra. Korrelationen var signifikant ($r=0,44$). Det innebär att ett högt värde på den ena variabeln sammanfaller med ett högt värde på den andra. Sambandet gällde även för antal unika barn/unga, och motsvarande mått för inledda utredningar, men på en något lägre nivå ($r = 0,42$ respektive $0,34$).

⁴ Anmälningar avser antalet per 1000 invånare i det aktuella ålderintervallet 0-17 år.

Skattning till riksnivå av antalet anmälningar, unika barn och utredningar

Undersökningen omfattade ett urval av kommuner och stadsdelar. Alla kommuner och stadsdelar i urvalet svarade inte.. Med kunskap om urval, bortfall och även befolkningen i de kommuner och stadsdelar som inte ingick i urvalet, gjordes en uppräknig till riksnivå. Syftet var att få en bild av storleksordningar snarare än exakta nivåer, något som det insamlade materialet inte medger.

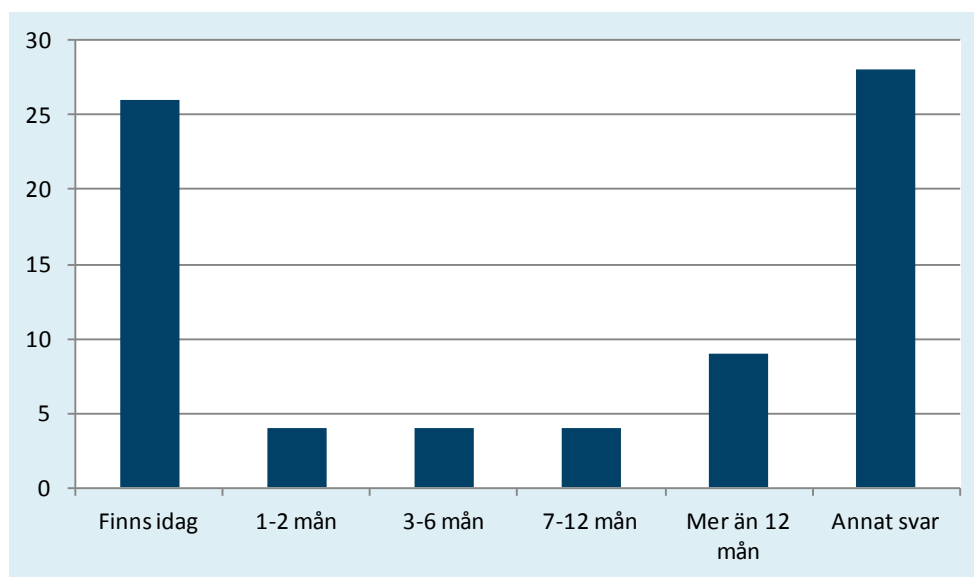
En skattning av nivån när det gäller antalet anmälningar i riket ger vid handen att dessa var i storleksordningen 140 000 stycken. Antalet unika barn eller unga som berördes uppgick till cirka 60 000. Antalet inledda utredningar för riket uppskattades till omkring 30 000. Siffrorna avser det år som efterfrågades i enkäten, dvs. 2010. Det kan inte jämföras med de värden som redovisades tidigare och som avsåg antal anmälningar per barn, som var de ovärdade resultaten från observationerna i enkätsvaren.

Begränsningar i statistiksystemen

Hösten 2011 hölls ett möte på Socialstyrelsen. Syftet var bl.a. att få en uppfattning om vilka ledtider det kan vara fråga om när det gäller datauttag ur de kommunala systemen liknande det som gällt för denna undersökning. Deltagare var bl.a. företrädare för kommuner och flera systemleverantörer. Den samlade bilden som framkom var att det behövs åtminstone ett år för att ställa om kommunernas datasystem och anpassa dem för nya specifika krav, t.ex. när det gäller statistikuttag.

Utifrån datainsamlingen kan konstateras att systemen varierar påtagligt i fråga om möjligheter att ta fram alla de uppgifter som efterfrågades i enkäten. Detta trots att uppgifterna måste beskrivas som tämligen basala. Svarefrekvensen varierade kraftigt för de olika frågorna, och i kommentarerna till frågorna kan systemens begränsningar noteras. Det tyder på att omställningen av de kommunala systemen till en viss given standard kan ta tid.

Figur 9. Antal kommuner som svarat på frågan om hur lång omställningstid deras datasystem bedöms ha, 2010.

I enkäten fanns en fråga om hur lång tid som kommunerna ansåg sig behöva för att ställa om systemen för nya specifika krav på individnivå (t.ex. personnummer, anmälare, orsaker, beslut). Det vanligaste svaret, och det gällde samtliga kommuntyper, var att uppgifterna kan tas fram i dag (26). Sammanlagt tolv kommuner angav en omställningstid på mellan 1-2 månader och 7-12 månader. Nio kommuner svarade att omställningstiden kunde vara längre än 12 månader. Av de 28 kommuner som inte svarat genom att välja något av de fasta svarsalternativen, fanns kommentarer i samtliga fall. Det handlade om hänvisningar till systemleverantörer, att olika data krävde olika förberedelser, att de inte kunde bedöma tiden etc. Den sammantagna bilden visar att det finns ett antal kommuner som anser sig kunna ställa om systemen utifrån nya krav tämligen snabbt, medan andra bedömer att detta kan ta lång tid, alternativt lämnar svårtolkade svar på frågan.

Avslutande diskussion

Det är slående hur stora variationer det är i anmälningarnas nivåer med avseende på barn och unga. Detta framkom både i litteraturgenomgången och i resultaten från enkäten. Vilka är förklaringarna till detta? Att det finns skillnader i de ”sanna” nivåerna där barn/unga far illa är självklart. Men de är sannolikt inte så stora som resultaten ger uttryck för. De viktigaste förklaringarna finns förmodligen i graden av samverkan med myndigheter som har anmälningsplikt, men även i att de rutiner, arbetssätt och lagtolkningar som görs i kommunerna varierar. Ytterligare en delförklaring kan finnas i de datasystem som kommunerna använder. Det finns stora skillnader mellan systemen, vilket kan bidra till att beskrivningar av verksamheterna skiljer sig åt. Detta framkom med stor tydlighet i datainsamlingen i samband med denna undersökning.

När det gäller bedömningen av utvecklingen av anmälningarna är det av stor vikt att anmälningsbenägenheten beaktas. Anmälningar om barn och unga som befaras fara illa speglar inte bara deras situation och det finns inget direkt samband mellan den verkliga nivån å ena sidan och antalet anmälningar å den andra. Anmälningsbenägenhet avser anmälares toleransnivå visavi en handling som kan föranleda en anmälan. Det är känt att denna nivå förändras över tid, beroende på vilken typ av beteende det gäller. När det gäller den polisanmälda barnmisshandeln, konstaterades i en Brå-rapport [8] att just anmälningsbenägenheten var den viktigaste förklaringsfaktorn avseende utvecklingen av antalet polisanmälningar av barnmisshandelfall. Ökningen av antalet polisanmälningar kunde i stort sett förklaras av att synen i samhället på vad som var klandervärdt förändrades. Slutsatsen drogs bl.a. genom att externa datakällor granskades, som t.ex. uppgifter från hälso- och sjukvården och självrapporterad brottslighet. I sammanhanget nämns också att man satsat mycket på att informera kring anmälningsplikten när det gäller barn som far illa, och att det finns mycket som talar för att även anmälningarna till socialtjänsten påverkats. Samarbetet mellan socialtjänst och polis har också stärkts, och ett exempel som nämns är s.k. barnahus som finns sedan 2005, och där samarbete sker mellan bl.a. polis, åklagare och socialtjänst.

Detta sätter fokus på frågan om innehållet i anmälningarna. Myndigheternas anmälningsplikt har lett till att åtminstone polisen har ett mer eller mindre automatiserat förhållningssätt när det gäller anmälningar till socialtjänsten. Det gör att barn/unga som misstänks för brott anmäls till socialtjänsten oberoende av förseelsens art eller barnets situation i övrigt. I många fall (t.ex. vid snatteri) är det fråga om en händelse som, i varje fall isolerat, inte är någon markör för att barnet/den unge är på glid. Många anmälningar bör av den anledningen helt enkelt inte utredas vidare. Det medför att den andel ärenden, där socialtjänsten inleder utredningar, inte självklart kan ses som ett mått på verksamhetens effektivitet.

Förutsättningar att införa statistik över anmälningar – Socialstyrelsens förslag

I uppdraget ingår att utreda förutsättningarna för och behovet av statistik om anmälningar samt att lämna förslag om detta.

Socialstyrelsen har tidigare inom ramen för uppdraget att utvidga statistiken för barn och unga inom socialtjänsten⁵ föreslagit en utökad insamling av den personnummerbaserade statistiken med två nya variabler: ”skäl till insats” och ”öppenvårdsinsatser”. Myndigheten anser att personnummerbaserade uppgifter om anmälningar inte bör samlas in av skäl som redovisas i delredovisning nr 2 [53], och i samband med hemställan om förordningsändringar [54]. Sammanfattat kan detta beskrivas som att nyttan inte står i proportion till integritetsintrånget.

I nämnda delredovisning (sid 12) beskrivs också att en insamling av uppgifter om anmälningar på aggregerad nivå inte utgör ett alternativ som ger de möjligheter till uppföljning av beslut och insatser som efterfrågades.

I det nu aktuella uppdraget har Socialstyrelsen ånyo prövat frågan om insamling av statistiska uppgifter om anmälningar till socialtjänsten. Med beaktande av de begränsningar som det medför att sådana uppgifter samlas in på aggregerad nivå, är det ändå den lösning som nu förordas av Socialstyrelsen. En kontinuerlig och stabil rutin för insamling av aggregerade data, i anslutning till insamling av uppgifter för den officiella statistiken om barn och unga, ger tidsserier med hög kvalitet och möjlighet att följa utvecklingen och att identifiera eventuella förändringar. Socialstyrelsen kan se två tydliga fördelar med detta:

- kommunernas systemleverantörer anpassar systemen så att relevanta data rörande anmälningar kan erhållas
- täckningsgraden förväntas på sikt att bli 100 procent eftersom insamlingen görs i anslutning till den officiella statistiken.

Socialstyrelsen har utrett de legala förutsättningarna och gör bedömningen att kommunerna inte är förhindrade att leverera de uppgifter som efterfrågas. Därtill finns legala möjligheter att den reguljära insamlingen vid behov kompletteras med fördjupade ad hoc-studier baserade på individdata.

Socialstyrelsen föreslår således att:

1. Regelverket för insamling av statistiska uppgifter, förordning (1981:1370) om skyldigheter för socialnämnderna att lämna statistiska uppgifter, behöver ändras så att kommunernas skyldighet att lämna uppgifter av det slag som beskrivs under punkt 2 fastställs.

⁵ Regeringsbeslut S2008/9797/SK, S2008/10029/SK

2. Socialstyrelsen begär in aggregerade data om anmälningar i samband med den årliga insamlingen av uppgifter till den officiella statistiken om individinsatser inom socialtjänstens barn- och ungdomsvård. På sikt, när kvaliteten tillåter, kan uppgifterna ingå som en del av den officiella statistiken. Följande uppgifter bör inhämtas:
 - antal anmälningar
 - antal unika individer som anmäls
 - de anmälda individernas ålder och kön
 - kategorier av uppgiftslämnare
 - orsaker till anmälan
 - antal inledda utredningar.
3. Variablerna fastställs för att gälla under en längre tidperiod vilket medger jämförelser mellan åren. I en årlig rapportering redovisas uppgifterna om anmälningar samt utvecklingen över tid.
4. Med utgångspunkt i de tidsserier om utvecklingen när det gäller anmälningar kan förändringar identifieras. På så sätt kan behov av fördjupade studier identifieras. Frågeställningarna kan formuleras utifrån eventuella förändringar i statistiken.

Samordning med handläggnings- och dokumentationssystemet BBIC

Samordningen mellan utvecklingen av statistik över barn och unga inom socialtjänsten och arbetet med BBIC kan diskuteras ur flera aspekter. Ett exempel är frågan om de uppgifter om enskilda som dokumenteras inom BBIC-systemet direkt kan användas som underlag för officiell statistik. En sådan beskrivning görs i de avtal som tecknas mellan Socialstyrelsen och de kommuner som tillämpar BBIC som handläggnings- och dokumentationssystem. En direkt koppling är emellertid inte möjlig, då det krävs en stabilare grund för insamlingen av uppgifter till statistiken än det frivilliga åtagandet att tillämpa BBIC. Däremot är en samordning mellan insamlingen av statistikuppgifter och dokumentationen inom BBIC önskvärd utifrån en annan aspekt. Kommunernas socialtjänst ska inte behöva tillämpa dubbla dokumentationssystem och uppgifter som lämnas till den officiella statistiken bör i största möjliga utsträckning kunna hämtas ur dokumentationen inom BBIC-systemet.

Utvecklingen av statistik för barn och unga ska harmoniera med de uppgifter som registreras i BBIC, såtillvida att de uppgifter som samlas in till officiell statistik är styrande beträffande dokumentationen i BBIC vad avser dessa variabler.

Referenser

1. Lundberg I. Utsatta flickor och pojkar : En översikt av aktuell svensk forskning. Stockholm: Stockholm: Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap; 2005.
2. Annerbäck E-M. Child Physical Abuse. Characteristics. Prevalence, Health and Risk-taking. Medical dissertation no 1234. Linköping: Linköping University; 2011.
3. Jansson S. Barn som utsätts för fysiska övergrepp. Socialstyrelsen; 2010.
4. Janson S, Jernbro C, Långberg B. Kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn i Sverige – en nationell kartläggning 2011. Stiftelsen Allmänna barnhuset och Karlstads universitet; 2011.
5. Andershed H, Andershed A-C. Normbrytande beteende i barndomen. Vad säger forskningen. Stockholm: Gothia; 2005.
6. Långström N, Cederblad M, Gustafsson P. Svensk BUP-förenings riktlinjer för handläggning av barn och ungdomar med antisocialt eller aggressivt utagerande. Linköping: Svenska föreningen för Barn- och Ungdomspsykiatri; 2003.
7. Shannon D. Follow-up of youths admitted to SiS youth care facilities 1997–2001. Institutionsvård I fokus nr 4 2011. Stockholm: Statens institutionsstyrelse; 2011.
8. BRÅ, Den polisanmälda barnmisshandeln. Utvecklingen fram till 2009. Rapport 2011:16. Stockholm: Brottsförebyggande Rådet; 2011.
9. BRÅ, Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007. Brå-rapport 2008:23, Stockholm: Brottsförebyggande Rådet; 2008.
10. Freymond N, Cameron G. Towards Positive Systems of Child and Family Welfare. International Comparisons of Child Protection, Family Service and Community Caring Systems. Canada: University of Toronto Press; 2006.
11. Gilbert N. Introduction. I Gilbert N, red. Combatting Child Abuse. International perspectives and trends. Oxford: Oxford University Press; 1997: 3-5.
12. Andersson G. Child and Family Welfare in Sweden. I N Freymond, & Cameron, G, red. Towards Positive systems of Child and Family Welfare. International Comparisons of Child Protection, Family Service and community Systems. Canada: University of Toronto Press; 2006: 171-190.
13. Östberg F. Bedömningar och beslut. Från anmälan till insats i den sociala barnvården. Doktorsavhandling, Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete; 2010.
14. Lagerberg D. Skydd och stöd i social barnvård. Bilaga 5 till betänkandet Lag om skydd och stöd för barn och unga (LBU) SOU 2009:68. Stockholm: Socialdepartementet; 2009.

15. Wiklund S. Den kommunala barnavården – om anmälningar, organisation och utfall. Doktorsavhandling, Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete; 2006.
16. Spratt T. The Influence of Child Protection Orientation on Child Welfare Practice. *British Journal of Social Work*, 31; 2001: 933-954.
17. Jack G. Discourses of child protection and child welfare. *British Journal of Social Work*, 27. 1997: 659-678.
18. Lundström T. & Vinnerljung B. Omhändertagande av barn under 1900-talet. I Szebehely M, red. *Välfärdstjänster i omvandling/SOU 2001:52*. Antologi från kommittén för Välfärdsbokslut. Stockholm; 2001
19. BRÅ, Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007. Brå-rapport 2008:23, Stockholm: Brottsförebyggande Rådet; 2008
20. Sundell K. & Karlsson U. Social barnavård i tio svenska kommuner - Vilka barn berörs, hur utreds de och vad händer sedan? FoU - rapport 1999:26, Stockholms socialtjänstförvaltning: Forsknings- och Utvecklingsenheten; 1999.
21. Sundell K, Vinnerljung B, Andrée Löfholm C, Humlesjö E. Socialtjänstens barn. Hur många är de, vilka är insatserna, hur ofta återaktualiseras de och vad händer dem i vuxen ålder? FoU-rapport 2004:4, Stockholms socialtjänstförvaltning: Forsknings- och Utvecklingsenheten; 2004.
22. Cocozza M. The parenting of society. A study of Child Protection in Sweden - From Report to Support. Doktorsavhandling, Linköping Universitet, Medicinska fakulteten, Avdelningen för barn- och ungdomspsykiatri; 2007.
23. Stockholms stads revisionsrapport. Anmälningar om barn och unga som riskerar att fara illa. Stockholm: Stadsrevisionen; 2009.
24. Länsstyrelserna. Socialtjänsten och barnen. Länsstyrelsernas granskning av den sociala barn- och ungdomsvården 2006-2007. Stockholm: Alfa Print; 2008.
25. Kaunitz C, Andrée Löfholm C, Sundell K. Social barnavård i Stockholms stadsdelar. FoU-rapport, 2004:5, Stockholms socialtjänstförvaltning, FoU-enheten; 2004.
26. Gegner H. Förhandsbedömningar i barnavårdsärenden. Tre kvantitativa studier med fördjupning. Skriftserie 2009:5; Lund: FoU Skåne; 2009.
27. Almqvist A, Åsbrink P. Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga. Aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2009 i jämförelse med 2008. FoU-rapport 2010:5, Gävle: FoU Välfärd region Gävleborg; 2010.
28. Östberg F, Wählander E, Milton P. Barnavårdsutredningar i sex kommuner – en vinjettstudie. (2. uppl.). CUS - skrift 2000:3, Stockholm: Socialstyrelsen, Centrum för Utvärdering av Socialt arbete; 2000.
29. Coulton C, Korbin J , Su M. Neighborhoods and Child Maltreatment: A Multi-level Study, *Child Abuse and Neglect*, 23; 1999: 1019-1040.

30. Garbarino J. An Ecological Approach to Child maltreatment. I Pelton, L.H. (Red.) *The Social Context of Child Abuse and Neglect*. New York: Human Sciences Press; 1981.
31. Lundström T. Barnomhändertaganden; en analys av kommunala variationer. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 6; 1999: 220-232.
32. Christensen E. & Egelund T. Børnesager. Evaluering af den forebyggende indsats. Rapport 02:10, København: Socialforskningsinstituttet; 2002.
33. Schwab J, Baumann D.J, Gober K. Patterns of decisionmaking. I H.D Kern (Red.) *Worker improvement to the structured decision and outcome model*, Austin, TX: Department of Protective and Regulatory Services; 1997: 87-128.
34. Wells S, Fluke J, Brown H. The Decision to Investigate: Child Protection Practice in 12 Local Agencies. *Children and Youth Services Review*, 17, (4); 1995: 523-546.
35. Jones L. Decision making in child welfare: a critical review of the literature. *Child and adolescent social work journal*, 10; 1993: 241-262.
36. Alter C. F. Decision making factors in child neglect. *Child Welfare*, LXIX (2); 1985: 99-111.
37. Dingwall R, Eekelaar J, Murray T. *The protection of children*. (2. uppl.). England: Avebury; 1995.
38. Sinclair, R. The language of need: social workers describing the needs of children. I Department of Health Studies informing the Framework for the Assessment of Children in Need and their Families. Study B. London: Department of Health/The Stationary Office; 2001.
39. Andrée Löfholm C, Sundell K. Social barnavård i Stockholm. En kvantitativ beskrivning av myndighetsutövande under 1:a kvartalet 2003. FoU-rapport 2003:10. Stockholms Socialtjänstförvaltning: Forsknings- och Utvecklingsenheten; 2003.
40. Sundell K, Karlsson U. Social barnavård i tio svenska kommuner - Vilka barn berörs, hur utreds de och vad händer sedan? FoU - rapport 1999:26, Stockholms socialtjänstförvaltning: Forsknings- och Utvecklingsenheten; 1999.
41. Andersson G, Bangura Arvidsson, M. Vad vet vi om insatsen kontaktperson/kontaktfamilj. En kunskapsöversikt. Meddelanden från Socialhögskolan 2000:1. Lund: Lunds universitet, Institutionen för socialt arbete; 2001.
42. Marklund C. Att värdera och bedöma – hur objektiv kan man vara? En studie om socialtjänstens beslut att inleda utredning enligt 11 kap 1 § Socialtjänstlagen för barn som far illa. FoU-rapport 45/05. Tullinge: FoU-Södertörn; 2005.
43. Lagerberg D. A descriptive survey of Swedish child health nurses' awareness of abuse and neglect. I *Characteristics of the nurses. Child abuse and Neglect* 25; 2001:1853-1601.
44. Cocozza M, Gustafsson, P, Sydsjö G. Hur fungerar anmälningsplikten i Sverige? Vem anmäler och vilket utfall får anmälningarna? *European Journal of Social Work*, 10, (2); 2007: 209-223.

45. Munro E, Parton N. How far is England in the Process of Introducing a Mandatory Reporting System? *Child Abuse Review*, 16; 2007: 5-16.
46. Munro E. *The Munro Review of Child Protection: Final Review. A child-centred system*. London: HMSO; 2011
47. Parton N. *Safeguarding childhood. Early intervention and surveillance in a late modern society*. Great Britain: Palgrave Macmillan; 2006.
48. Cleaver H, Freeman P. *Parental Perspectives in Cases of Suspected Child Abuse*. London: HMSO; 1995.
49. Farmer E, Owen M. *Child Protection Practice: Private Risks and Public Remedies*. London: HMSO; 1995.
50. Gibbons J, Conroy S, Bell S. *Operating the child protection system. A study of child protection practices in English local authorities*. *Studies in child protection*. London: HMSO; 1995.
51. Howe D. Child abuse and the bureaucratisation of social work. *The Sociological Review*, 0038-261, 92//4003-00; 1992: 491-508.
52. Socialstyrelsen. *Utveckling av statistik för barn och unga inom socialtjänsten*. Delredovisning juni 2009. Stockholm: Socialstyrelsen; 2009.
53. Socialstyrelsen. *Utveckling av statistik för barn och unga inom socialtjänsten*. Delredovisning nr 2. Mars 2010. Dnr 3435/2008. Stockholm; Socialstyrelsen 2010.
54. Socialstyrelsen. *Hemställan inklusive promemoria om utvidgad statistik för barn- och unga inom socialtjänsten, uppdrag och motiv*. Dnr 71-3435-2008.
55. Socialstyrelsen. *Undersökning om anmälningar inom den sociala barn- och ungdomsvården*. Delredovisning juni 2011. Dnr 5.2-464/2011:1. Stockholm; Socialstyrelsen.
56. Wiklund S. *Individ och familjeomsorgens barnavårdsarbete I Bergmark, Å, Lundström T, Minas T, Wiklund S i Socialtjänsten i Blickfånget. Organisation, resurser och insatser. Exempel från arbete med barn och ungdom, försörjningsstöd och missbruk*. Stockholm; Natur och Kultur; 2008

Bilaga 1. Web-enkät om anmälningar inom den sociala barn- och ungdomsvården

Undersökning om anmälningar inom den sociala barn- och ungdomsvården

Socialstyrelsen har fått regeringens uppdrag att närmare undersöka anmälningar enligt 14 kap. 1 § SoL och SOSFS:16 (S) till socialtjänsten om barn som far illa eller riskerar att fara illa (OBS ej ansökningar eller aktualiseringar på annat vis). Undersökningen ska beskriva antal anmälningar rörande barn och unga, deras orsaker, socialtjänstens handläggning och eventuella regionala skillnader.

Vi ber därför ett urval av kommuner och stadsdelar fylla i en enkät där vi efterfrågar ett antal mängduppgifter samt era förutsättningar att ta fram aktuella data. Undersökningen genomförs av SCB och i samråd med Sveriges kommuner och landsting. Deltagandet är frivilligt men för att undersökningens resultat ska bli tillförlitliga är det viktigt att så många kommuner som möjligt deltar.

Vänligen svara senast den 6 december 2011.

Ämnesfrågor kan ställas till:

Daniel Svensson, Socialstyrelsen
Telefon, 075 247 35 11
E-post, daniel.svensson@socialstyrelsen.se

Tekniska frågor kan ställas till:

Uppgiftslämnarservice, SCB
Telefon, 019 - 17 60 65
E-post, uls@scb.se

För att komma till första frågan klicka på "Fortsätt".

Kontaktuppgifter

Kontaktperson

E-post

Funktion

1. Hur många anmälningar enligt 14 kap. 1 § SoL (ej ansökningar eller aktualiseringar på annat vis) gällande barn och unga (0-17 år) hade er kommun totalt under 2010? OBS! Om anmälningar ej går att särskilja från ansökningar eller andra aktualiseringar uppskatta istället antalet anmälningar och ange även anledning i kommentarsfältet nedan.

Antal

Kan ej ta fram information
om anmälningar

Ev. kommentar

2. Vem var uppgiftslämnare vid anmälan, ange antal?

Uppgiftslämnare	Antal
Förälder/vårdnadshavare	<input type="text"/>
Anhörig	<input type="text"/>
Annan privatperson	<input type="text"/>
Förskola/Skola	<input type="text"/>
Hälso- och sjukvård	<input type="text"/>
Polis	<input type="text"/>
Annan kommun	<input type="text"/>
Anonym anmälan	<input type="text"/>
Övrigt	<input type="text"/>

Ev. kommentar

3. Vilka var orsakerna till anmälan? Ange antal ärenden i följande tre kategorier.

a). Skäl relaterade till förälder/vårdnadshavare, t.ex.: Relationsproblem, Omsorgssvikt, Våld i familjen, Förälders drogmissbruk, Övergrepp mot barnet (fysiskt/psykiskt/sexuellt), Psykisk funktionsnedsättning/utvecklingsstörning.

Antal

b) Skäl relaterade till barnet/den unge, t.ex.: Psykisk ohälsa hos barnet, Beteendeproblem, Skolproblem, Kriminalitet, Missbruk, Funktionsnedsättning.

Antal

c) Övriga skäl, t.ex.: Barnet övergivet, Föräldrars död.

Antal

Ev. kommentar

4. Hur många unika barn/unga rör anmälningarna totalt?

Ange antal

Kan ej ta fram uppgiften om unika barn/unga.

Ev. kommentar

5. Hur fördelar sig de unika barnen/unga vad gäller ålder och kön, v.g. ange antal. Vid ifyllandet av tabellen nedan kan det ibland vara fråga om små tal i vissa celler. Om ni av **sekretesskäl** inte kan lämna information ber vi er bortse från denna fråga.

Åldersgrupp	Flickor	Pojkar	Totalt
0-5 år	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
6-12 år	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
13-17 år	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Totalt	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Kan ej ta fram information om ålder

Kan ej ta fram information om kön

Ev. kommentar

6. För hur många barn/unga (unika personer) där anmälan gjorts inleddes utredning under 2010?

Antal

Kan ej ta fram uppgifter om vilka anmälningar som ledde till utredning.

Ev. kommentar

7. Uppskattningsvis, hur lång tid tar en genomsnittlig förhandsbedömning (från anmälningsdatum till datum för beslut/ställningstagande) i er verksamhet?

< 1 vecka

1-2 veckor

3-4 veckor

> 4 veckor

Kan ej ta fram uppgifter om tid för förhandsbedömning.

Ev. kommentar

8. Anta att detaljerad information om anmälningar skulle efterfrågas på individnivå, t.ex.:

- personnummer
- vem som anmält
- anledning till anmälan
- skäl till beslut eller ställningstagande
- beslut eller ställningstagande

Hur lång tid uppskattar ni att det skulle ta att ställa om era datasystem för ett sådant datauttag?

Uppgifterna kan tas fram idag

1-2 månader

3-6 månader

7-12 månader

längre än 12 månader

Ev. kommentar

A rectangular text input field with a light beige background and a thin border. It contains no text. On the right side, there are three small square buttons: a top one with an upward arrow, a middle one with a checkered pattern, and a bottom one with a downward arrow. On the bottom left, there are two small square buttons: one with a leftward arrow and one with a rightward arrow.

9. Om ni har serviceinsatser som inte kräver biståndsbeslut, kan ni uppskatta i vilken grad personer/familjer blir hänvisade dit efter en anmälan kommit in och förhandsbedömts?

Förekommer inte alls/nästan inte alls

Förekommer ibland

Förekommer ofta

Ev. kommentar

A rectangular text input field with a light beige background and a thin border. It contains no text. On the right side, there are three small square buttons: a top one with an upward arrow, a middle one with a checkered pattern, and a bottom one with a downward arrow. On the bottom left, there are two small square buttons: one with a leftward arrow and one with a rightward arrow.

Kommentar till enkäten i dess helhet

A rectangular text input field with a light beige background and a thin border. It contains no text. On the right side, there are three small square buttons: a top one with an upward arrow, a middle one with a checkered pattern, and a bottom one with a downward arrow. On the bottom left, there are two small square buttons: one with a leftward arrow and one with a rightward arrow.

Tack för din medverkan!

För att skicka in uppgifterna, fortsätt till nästa sida.